

REALIZACJA CELÓW EDUKACYJNYCH W PRAKTYCE

WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Właściwa realizacja celów edukacyjnych wychowania fizycznego jest bardzo ważna w procesie nauczania tego przedmiotu, zgodnie z zaleceniami programowymi. Odpowiedni dobór celów ma ścisły związek z określonym zakresem działań i zadań, podejmowanych przez nauczyciela. Powinien on przede wszystkim stworzyć uczniom warunki i możliwości pełnego uczestnictwa w nich w formie zajęć ruchowych (dla uzdolnionych ruchowo), zajęć rekreacyjnych, zajęć kompensacyjno-korekcyjnych (dla wymagających specjalnej „diety ruchowej”).

Istotą wychowania fizycznego jest w ujęciu perspektywistycznym ukształtowanie u uczniów pozytywnych postaw wobec własnego ciała i takiego zasobu wiedzy, umiejętności i nastawień, dzięki którym dzisiejszy uczeń, potem zaś absolwent a wkrótce i dorosły człowiek, będzie chciał i umiał dbać o własne ciało, sprawność fizyczną i zdrowie przez całe życie. Są to zasadnicze cele, które realizują nauczyciele, by wychowanie fizyczne było wpisane w całą osobowość ucznia. W procesie kształcenia i wychowania powinien być preferowany demokratyczny styl pracy, oparty na poszanowaniu godności osobistej ucznia i partnerskiej współpracy z nim. Sprawi to, że uczeń nie będzie obiektem manipulacji w procesie wychowania i kształcenia, ale stanie się jego współorganizatorem i aktywnym uczestnikiem.

Realizacja procesu kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej wtedy tylko przyniesie efekty, gdy będzie zgodna z założeniami pedagogiki holistycznej (całościowej), traktującej człowieka jako niepodzielną całość we wszystkich aspektach jego istnienia i działania. Zgodnie z tymi założeniami zachodzi konieczność głębokiego kontaktu psychicznego między nauczycielem a uczniem. Ten kontakt powinien zapewnić roztoczenie opieki nad wszystkimi podstawowymi sferami osobowości ucznia. Powinien wyrażać się w trosce o wychowanka, jak również w zaspokojeniu jego podstawowych potrzeb psychicznych takich jak: potrzeba bezpieczeństwa, potrzeba dodatkowej samooceny, potrzeba sukcesu, potrzeba samorealizacji, potrzeba uznania, prestiżu. Główną troską oraz najważniejszym celem wychowania i kształcenia powinien być wszechstronny rozwój osobowości wychowanka oraz przygotowanie go do myślenia i postępowania – samodzielnego i twórczego.

Cele edukacyjne, dotyczące kształcenia i wychowania w zakresie przedmiotu wychowanie fizyczne, posiadają pewną specyfikę na tle celów ogólnowychowawczych. W ujęciu ogólnym celem kształcenia i wychowania fizycznego jest:

- wszechstronny rozwój organizmu, korygowanie wad postawy oraz przekazywanie uczniom podstawowych wiadomości i umiejętności umożliwiających samokontrolę, samoocenę oraz samodzielne podejmowanie działań w celu doskonalenia funkcjonowania organizmu,
- rozwijanie sprawności kondycyjnej i koordynacyjnej oraz dostarczenie uczniom wiadomości i umiejętności umożliwiających samokontrolę, samoocenę i samodzielne podejmowanie zadań w tym zakresie,
- wykształcenie umiejętności ruchowych przydatnych w aktywności zdrowotnej, utylitarnej, rekreacyjnej i sportowej,
- wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności umożliwiające bezpieczną organizację zajęć ruchowych, w różnych warunkach środowiskowych, indywidualnie, w grupie rówieśniczej oraz w rodzinie,
- ukształtowanie postawy świadomego i permanentnego uczestnictwa uczniów różnych formach aktywności sportowo-rekreacyjnej w czasie nauki szkolnej oraz po jej zakończeniu dla zachowania zdrowia fizycznego i psychicznego.

Cele wychowania fizycznego ujęte są w system, który posiada określona hierarchię:

1. Cel naczelny – cel o najwyższym stopniu uogólnienia, realizowany w czasie całego pobytu w szkole.
2. Cele etapowe:
 - a) cele w okresach rozwoju osobniczego,
 - b) cele wychowania w okresach szkolnych:
 - cele wychowania w podokresach szkolnych tj.:
 - * cele w klasach I-III,
 - * cele w klasach IV-VI,
 - * cele w gimnazjum,
 - * cele w klasach przysposabiających do pracy zawodowej,
 - cele wychowania w poszczególnych klasach szkolnych wg planu opracowanego przez nauczyciela.
3. Cele operacyjne – cele kształcenia i wychowania, dotyczące konkretnych działań praktycznych (zadań), realizowane za pomocą odpowiednich metod i środków dydaktyczno – wychowawczych.

Powyższe zestawienie uwypukla zróżnicowanie celów, które muszą być dostosowane m.in. do okresu rozwojowego ucznia, jego wieku, klasy. Mogą mieć różny zakres – ogólny bądź szczegółowy, precyzyjny.

Cele powinny być określone w planie, który ponadto ma być: wykonalny, posiadać wewnętrzną zgodność, maksymalnie operatywny, plastyczny, dostatecznie szczegółowy, terminowy, alternatywny, kompletny, komunikatywny.

Zgodnie z zasadą skutecznego i sprawnego działania, nauczyciel zobowiązany jest do sporządzania planów:

- planu wychowania w zakresie kultury fizycznej szkoły,
- rocznego planu wychowania fizycznego dla danej klasy,
- osnów jako planów wytyczających działania nauczyciela w cyklu tematycznym.

W praktyce wychowania fizycznego cele podstawowe tj. w zakresie umiejętności, motoryczności, wiadomości, wychowania, ujęte są w tematach cyklu i uwzględnione w konspekcie.

Realizacja celów edukacyjnych powinna odbywać się poprzez zadania i dobór czynności nauczyciela. Zgodnie z teorią Macieja Demela, w wychowaniu fizycznych w szkole przy realizacji celów należy uwzględniać następujące po sobie czynności: rozpoznanie, przewidywanie, wykonawstwo i ocenę efektów.

Program wychowania fizycznego I etapu edukacji szkoły podstawowej jest różnorodny, urozmaicony. Zawiera w sobie różne elementy. Założeniem tego programu jest poznanie i rozszerzenie rodzajów aktywności ruchowej oraz pogłębianie i poszerzenie umiejętności ruchowych, rekreacyjnych, sportowych. Program jest częścią koncepcji edukacji fizycznej pod hasłem: „Od zabawy do sportu i rekreacji”, która obejmuje programy wychowania fizycznego w kolejnych etapach edukacji. Treści programowe dla klas I-III zgrupowane są pod nazwą „Zabawa”. Sugeruje to nauczycielowi uczenie poprzez zabawę, radosny ruch, który nie tylko usprawnia ucznia (fizycznie, umysłowo), ale oprócz radości daje mu satysfakcję.

Realizację celów edukacyjnych w praktyce wychowania fizycznego wyobrażam sobie bardzo konkretnie, w ścisłym powiązaniu z programem nauczania, zaleceniami metodyków w tym zakresie, przy umiarkowanym nowatorstwie ze swej strony, które wynika z dostosowania ćwiczeń i zabaw do zainteresowań i możliwości fizycznych ucznia. Jest to ważne w przypadku uczniów mniej sprawnych.

Cele podzielić można na: główne, ogólne i szczegółowe. Są one ze sobą ściśle powiązane.

Cel główny programu to – stymulowanie i wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju dziecka, wyzwalanie jego aktywności ruchowej poprzez zabawy oparte na naturalnej potrzebie ruchu. Jego realizację pojmuję jako szereg działań ze strony nauczyciela, ale i też ucznia oraz efektów tej współpracy.

Uczeń poprzez udział w zajęciach wychowania fizycznego powinien wytworzyć sobie określone nawyki aktywności ruchowej – fizycznej. Aktywność o charakterze indywidualnym i zespołowym pozwoli mu na pełnienie różnych ról.

Proponowane formy ruchu, czyli formy aktywności fizycznej powinny być dla ucznia atrakcyjne. W miarę możliwości powinny odbywać się na świeżym powietrzu i w różnorodnych warunkach: sprzyjających i trudniejszych (np. pogodowych, dotyczących ukształtowania terenu), po to by urozmaicać zajęcia, nie powielać rutynowych schematów, zainteresować i zachęcić ucznia do podejmowania pracy na lekcji, wpajać mu zasady higieny i przyczyniać się do stopniowego (ostrożnego) hartowania młodego organizmu.

Dziecko powinno zapoznać się z jak najszerszym zakresem form aktywności ruchowej; powinno nauczyć się wybierać lub umieć dokonywać wyboru tego, co go interesuje na lekcji, co lubi, z kim chce ćwiczyć w parach czy w grupie. Wszystkie formy muszą być przemyślane przez nauczyciela, tak by sprzyjały prawidłowemu rozwojowi dziecka w danym wieku.

Podczas zajęć należy wyzwać działalność opartą na ucznia samodzielności, samodyscyplinie i samoświadomości, czyli potrzebie wykonywania akurat takich ćwiczeń.

Udział dziecka na zajęciach wychowania fizycznego powinien być uzależniony od jego chęci i oparty na zasadzie dobrowolności – o co należy w tym wieku szczególnie zadbać. Wszystko, co się na lekcjach wokół niego dzieje, co robi, powinno mu dawać radość i satysfakcję oraz wynikać ze spontanicznych działań i reakcji.

Proponowane ćwiczenia ruchowe powinny nie tylko bawić, wyzwać radość, ale przede wszystkim wpływać na poprawę stanu zdrowia ucznia w wymiarze: fizycznym, psychicznym, społecznym.

Podczas zajęć należy skoncentrować się na postępach ucznia, na relacjach z nim. Odejście od dominującego, wyraźnego oceniania i wszelkiego rodzaju klasyfikowania sportowego pozwoli nauczycielowi zajęć się szerzej wyłączenie pracą i możliwościami podopiecznego.

Cele ogólne realizować można przez dążenie za pomocą odpowiednich metod i form do wykształcenia u dziecka określonych umiejętności takich jak:

- umiejętności doskonalenia psychomotoryki,
- umiejętności praktycznych w zakresie sprawnego poruszania się oraz zachowania podczas wykonywania swych codziennych obowiązków lub w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia,
- umiejętności ruchowych, stanowiących podstawę do dalszego kształcenia (na II i III etapie kształcenia) w różnorodnych formach aktywności ruchowych, opartych na grach i zabawach zespołowych, tańcach, pływaniu, grach rekreacyjnych, gimnastyce, lekkoatletyce, wybranych sportach zimowych,
- umiejętności podejmowania samodzielnych decyzji i wyborów.

Na tym etapie realizacji celów należy zadbać o to, by dziecko miało stworzoną sytuację, w której może pełnić różnorodne role, związane z aktywnością fizyczną. Może wtedy sprawdzać się przy równoczesnym swym rozwoju, odkrywać swe uzdolnienia, zainteresowania, nawet pasje.

Na zajęciach uczeń uczy się zasad współżycia w grupie, zespole. Uczy się także tolerancji, wzajemnego zrozumienia, a także odpowiedzialności, poczucia sprawiedliwości, wynikających z racji pełnionych ról i funkcji.

Dbanie o pogodny, radosny nastrój i spontaniczność w działaniu zwiększa efektywność na lekcjach.

Cele ogólne są bardzo ważne z punktu widzenia indywidualnych potrzeb i oczekiwań dziecka, a także i otoczenia. Mają dalekosiężny zasięg, będą procentować w przyszłości „wyrobieniem” odpowiednich umiejętności fizycznych i postaw.

W trakcie ich realizacji uczeń powinien poprzez udział w różnych formach aktywności ruchowej uświadomić sobie, przy współudziale nauczyciela m.in. zmiany

w funkcjonowaniu własnego organizmu pod wpływem ćwiczeń fizycznych, własne uzdolnienia, możliwości rozwoju, realizowania się przez ruch. Ponadto powinien wiedzieć o nieprawidłowościach w funkcjonowaniu organizmu człowieka.

Cele szczegółowe natomiast są ściśle powiązane z treściami kształcenia i wychowania. Jest ich wiele.

Szczegółowym celem edukacyjnym jest np. poznanie przez ucznia prawidłowej postawy ciała. Poznanie ćwiczeń symetrycznego chodu, ćwiczeń wysklepiających stopę, rozciągających kręgosłup, kształtujących nawyki prawidłowego leżenia, stania, siedzenia. Także poznanie sposobu pomiaru ciała: wzrostu i wagi. Poprzez własne doświadczenia w zabawach, marszu, biegu, różnego rodzaju skokach uczeń uczy się poznawać swe uzdolnienia i możliwości motoryczne. Poznaje także swoje uzdolnienia, zainteresowania i potrafi je obserwować oraz nazywać, precyzować ich rozwój. Rola nauczyciela sprowadza się do korygowania błędów, inicjowania ciekawych form ćwiczeń oraz diagnozowania uzdolnień motorycznych – na początku i na końcu kształcenia.

Szczegółowym celem edukacyjnym jest rozwijanie uzdolnień motorycznych takich jak: wytrzymałość i szybkość. Realizuje się go poprzez zabawy bieżne, biegi na krótkich dystansach, często w zmiennym tempie z różnych pozycji startowych, a także marsze, marszobiegi i biegi po określonych trasach, zgodnie z indywidualnymi możliwościami ucznia, krótkie wędrówki terenowe. Uczeń, który uczestniczy aktywnie w zajęciach utrzymuje sprawność na określonym poziomie, zna i umie stosować zasady bezpieczeństwa. W ponadpodstawowych osiągnięciach uczeń uzyskuje postępy w wytrzymałości, szybkości, skoczności, sile, zwinności.

Inny szczegółowy cel edukacyjny to uczestnictwo ucznia w zabawach i innych formach aktywności ruchowej. Zadaniem nauczyciela jest tworzenie sympatycznej atmosfery na lekcji, wywołującej radosne, spontaniczne zachowania i reakcje podczas realizowanych zabaw różnego typu: bieżnych, skocznych, zwinnościowych, rzutnych, zabaw ze śpiewem czy gestykulacją, ruchem takim jak: pełzanie, tworzenie kół i szeregów, przeciąganie, wyścigi i sztafety. Zmienność form ruchu jest tu konieczna dla osiągnięcia zamierzonego celu.

W kształtowaniu umiejętności utylitarnych angażuje się ucznia do podnoszenia niewielkich ciężarów (zwykle od 1 do 3-4kg) na wysokości pasa. Ponadto uczeń może być aktywizowany do podnoszenia z podłogi drobnych przedmiotów, przesuwania je ręką, nogą, łokciem. Uczeń w trakcie takich ćwiczeń uczy się poprawnych, bezpiecznych zachowań np. kontrolować przejście z pozycji leżącej do stojącej i na odwrót, reagować właściwie przy upadku, potrąceniu, pchnięciu. Uczeń ponadto potrafi się bezpiecznie i sprawnie wspinać po pochyłościach z zastosowaniem różnych przyborów i sprzętu. Stara się też przechodzić przez małe otwory, czołgać a nawet chodzić po niewielkich równościach. Dzieciom z niepełnosprawnością fizyczną czy umysłową te ćwiczenia sprawiają trudności. Niekiedy boją się je wykonać. Stopniowo pod wpływem nauczyciela i z jego pomocą czynią

nieudolne próby w tym zakresie. Przełamują w ten sposób pewne bariery: i strachu i własnej niepełnosprawności fizycznej.

Efektom realizacji tego celu będą umiejętności ucznia takie jak: podnoszenie pod kierunkiem nauczyciela różnych przedmiotów: lekkich i ciężkich, przesuwanie ich oraz zachowanie bezpieczeństwa w trakcie upadku np. na plecy, twarz. Są to umiejętności podstawowe, które jednak wykonane samodzielnie przez ucznia (zgodnie z zasadami i w praktycznym działaniu na co dzień) są uważane za ponadpodstawowe osiągnięcia ucznia.

Kolejnym celem edukacyjnym, kategorii celów szczegółowych, jest wdrażanie uczniów do wykonywania różnorodnych ćwiczeń w rytm instrumentów muzycznych np. perkusyjnych oraz przy muzyce – zgodnie z własną inwencją. Jest to improwizacja i naśladowanie ruchów pojedynczo i w grupie, wyzwianie ekspresji, poczucia estetyki ruchu, jego harmonii, pełnienie różnych ról (śpiewającego piosenkarza, tancerza estradowego czy uczestnika balu) daje dużo radości dzieciom. Jest odwołaniem się do ich doświadczeń i marzeń. Ćwiczenia mają charakter spontaniczny, samorządny. Podstawowym osiągnięciem ucznia jest już samo uczestnictwo w zajęciach, a ponadpodstawowym – jego własna inwencja taneczna, uczestnictwo w zabawach i organizowanie zabawy.

Wprowadzenie do aktywności w środowisku wodnym poprzez zabawy oswajające z wodą jest następnym, ważnym celem edukacyjnym. Należy zmierzać do tego, by uczeń nie bał się wody, znał zasady bezpieczeństwa w wodzie. Proponowane ćwiczenia to: utrzymanie się w pozycji leżącej i stojącej w wodzie, oswojenie z zanurzeniem kolejnych elementów ciała np. twarzy, ręki, także wydechy do wody, unoszenie się na wodzie w leżeniu na klatce piersiowej i na grzbiecie. Wg wstępnej diagnozy i obserwacji wyników, podstawowymi osiągnięciami ucznia będą: zanurzenie się w wodzie, umiejętność leżenia w wodzie przodem i tyłem, umiejętność stosowania zasad bezpieczeństwa w wodzie. Ponadpodstawowym osiągnięciem może być np. przepłynięcie dowolnym sposobem około 7-10m.

Szczegółowym celem edukacyjnym, realizowanym w trakcie zajęć jest rozwijanie poczucia piękna i estetyki ruchu poprzez wprowadzanie elementów gimnastyki artystycznej z przyborami i bez przyborów w rytm muzyki np. kroki w przód, w tył, obroty, klękanie, siadanie, leżenie, skłony różnego typu (w różnych kierunkach, z różnym ułożeniem u nóg, rąk, głowy). Uczniom można proponować skrętoskłony, o różnym zakresie ugięcia nóg. W ten sposób dąży się do zwiększania płaszczyzny ruchu. Także i chody po różnego typu przyrządach równoważnych. Podstawowym osiągnięciem ucznia będzie uczestnictwo w zajęciach, wykazywanie aktywności. Natomiast jednym z ponadpodstawowych osiągnięć jest prezentowanie samodzielnie prostych ćwiczeń w takt muzyki, z reguły wybranej przez ucznia.

Innym celem edukacyjnym są zabawy na śniegu, będące formą aktywności ruchowej. Zabawy to: wyścigi sankami po terenie płaskim, zjazdy po pochyłościach, kierowanie sankami podczas

jazdy, ślizganie się na butach - pojedynczo i parami, jazda na łyżwach i na nartach wg możliwości bazowych. Podstawowym osiągnięciem okazać się może uczestnictwo ucznia w zajęciach na śniegu i lodzie i to, że potrafi on utrzymać równowagę. Ponadpodstawowym zaś umiejętnością sterowania sankami podczas zjazdów z pagórków, balansowanie ciałem w celu wykonania zadania.

Szczegółowymi celami edukacyjnymi będzie wprowadzenie ucznia na zajęciach do dyscyplin sportowych: lekkoatletyki, gier zespołowych (mini koszykówki, mini piłki ręcznej, mini piłki siatkowej i mini piłki nożnej). Jest to niezwykle ważne, bo uczeń staje się świadomym uczestnikiem gry, zdobywa orientację na temat zasad, może dokonywać wyborów dyscyplin, która go najbardziej interesuje, w której najlepiej się "czuje". Wpływa to na rozwój zainteresowań, które być może będą procentowały w przyszłości.

Poznanie podstawowych umiejętności lekkoatletycznych to poznanie elementów wchodzących w skład techniki startu niskiego, wysokiego, nauka odbicia z miejsca w dal, wzwyż, nauka odbicia jedną nogą w dal i wzwyż. Efektem tych ćwiczeń powinno być zademonstrowanie przez ucznia, przy pomocy nauczyciela, startu niskiego i wysokiego, które to umiejętności są traktowane jako podstawowe. Natomiast ponadpodstawowe osiągnięcia ucznia to samodzielne stosowanie w obrębie grupy ćwiczebnej przez ucznia startu: wysokiego i niskiego, a w czasie biegów wspomnianych odbić.

Wprowadzenie do mini koszykówki może odbywać się poprzez zabawy i ćwiczenia oswajające z piłką koszykową, dosyć ciężką dla dzieci młodszych. Cel ten można realizować przez dowolne podania i chwyty piłki oraz dowolnych rzutów do celu (kosza), zawieszzonego nisko. Uczestnictwo w zajęciach jest już podstawowym osiągnięciem ucznia, a ponadpodstawowym - umiejętność ćwiczeń z piłką koszykową.

Mini piłka ręczna wprowadzana jest przez ćwiczenia kształtujące naukę poruszania się po boisku. Tutaj także prowadzi się ćwiczenia, mające na celu osvajanie się ucznia z piłką. Podstawowym osiągnięciem ucznia będzie poruszanie się po boisku bez piłki, w różnych kierunkach. Ponadpodstawowym: umiejętność szybkiej zmiany miejsca na boisku.

Wprowadzenie do mini piłki siatkowej jako szczegółowy cel edukacyjny realizowany jest poprzez zabawy i ćwiczenia kształtujące nawyk równoległego ustawienia rąk i nóg oraz naukę poruszania się na boisku bez piłki. Zabawy z piłką oswajają ucznia z nią. Zwraca się też uwagę na przyjmowanie przez niego pozycji niskiej i wysokiej, co jest traktowane jako umiejętność podstawowa.

Wprowadzanie do innej gry zespołowej - piłki nożnej (bez różnicowania grup, na dziewczęta i chłopcy) odbywa się też poprzez zabawę piłką, przy użyciu nóg. Piłkę prowadzi się raz prawą, raz lewą nogą w różnych pozycjach. Służy to kształceniu umiejętności podania piłki różnym sposobem, co obok uczestnictwa w zajęciach jest traktowane jako podstawowa umiejętność ucznia. Natomiast ponadpodstawowymi umiejętnościami są praktyczne możliwości zastosowania poznanych elementów gry, w wersji maksymalnie uproszczonej.

Aby cele edukacyjne mogły być właściwie realizowane, ważna jest diagnoza wstępna i obserwacja ucznia. Uczniowie każdego roku realizują nieco inny układ ćwiczeń, pod kątem

stopniowania trudności. Niektóre elementy ćwiczeniowe można jednak powtarzać w celu ich utrwalenia np. w odniesieniu do gier zespołowych. Realizacja celów edukacyjnych w I etapie nauczania wychowania fizycznego tj. klas I - III szkoły podstawowej rozłożona jest na trzy lata. Cele w odniesieniu do tej grupy wiekowej (rozwojowej) są jednak spójne.

Realizację ich uzależnia się jednak od:

- możliwości ucznia,
- wprowadza się je stopniowo,
- warunków pogodowych, ukształtowania terenu,
- bazy lokalowej, wyposażenia szkoły w przybory, pomoce.

Zakres realizowanych celów uzależniony jest także od pracy i umiejętności nauczyciela, a zwłaszcza od jego zaangażowania - stworzenia atmosfery przyjaźni i wzajemnego zaufania na lekcjach, przełamywania strachu i oporu swych podopiecznych przed niektórymi ćwiczeniami, budzenia zainteresowań sportowych i radości podczas ćwiczeń. Postawa nauczyciela, jego odpowiedzialność, poczucie humoru i świadomość swej pracy ma tu wyjątkowe znaczenie. To on jest organizatorem i od niego zależą osiągnięcia jego uczniów. Ma szereg możliwości wykazania swej inwencji twórczej, w odniesieniu jednak do treści programowych. Inwencja ta przejawiać się może w doborze zasobu ćwiczeń, stopniowaniu trudności, "radosnego" sposobu oceniania (nie dyskwalifikującego ucznia za nieumiejętność wykonania czegoś), zdecydowanego odejścia od systemu nakazów i zakazów na rzecz współpracy i zrozumienia (np. podczas dyscyplinowania uczniów w trakcie zajęć).

Świadomość celów jest podstawowym obowiązkiem nauczyciela, zaś ich realizacja głównym elementem pracy z uczniem. Cele edukacyjne powinny być więc zaplanowane i realizowane wg planu, za pomocą odpowiednich metod i środków dydaktyczno - wychowawczych.

Właściwie realizowane cele edukacyjne, w węższym zakresie (szczegółowe) lub szerszym (naczelny cel, ogólne cele) przyczyniają się do sukcesu nauczyciela i ucznia. Stanowią o wartości i potrzebie ich wspólnej pracy.

Opracowała

Justyna Molczyk